

HARBIY XIZMATCHILARDA KASBIY STRESSNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Muxammadjonov Aliyorbek Abduraxmon o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti , Psixologiya yo'nalishi magistranti

Annotatsiya

Turli toifadagi harbiy xizmatchilarni psixologik bilimlarini bilish, unga amal qilishlari harbiy xizmatni o'tash davomida vujudga keladigan turli xil kasbiy stresslarni boshqarish uchun imkoniyat yaratadi. Ushbu maqolada harbiy xizmatchilarda kasbiy stressning psixologik xususiyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: komandir , psixologik bilim ,harbiy xizmat, stress, harbiy xizmatchi, zo'riqish.

Аннотация:

Знание психологических знаний разных категорий военнослужащих и их применение позволяет им справляться с различными профессиональными стрессами , возникающими при прохождении военной службы. В данной статье раскрываются психологические особенности профессионального стресса у военнослужащих.

Ключевые слова: командир , психологические знания, военная служба , стресс, военнослужащий, напряжение.

Annotation:

Knowing and applying the psychological knowledge of different categories of servicemen allows them to manage the various occupational stresses that arise during military service. This article reveals the psychological characteristics of occupational stress in military personnel.

Keywords: commander, psychological knowledge, military service, stress, serviceman, tension.

Introduction

Harbiy xizmatchilar shaxsida stressni ifodalanishi muammosini o'rganish, harbiy xizmatchida namoyon bo'lgan xulqning shakllanishida uning qaysi xususiyatlari yetakchilik qilganligi ,u yoki bu hatti-harakatlarni sodir etishda nimalarga asoslanganligini aniqlash muhim ahamiyat kasb etib ,empirik jihatdan o'z tasdig'ini topishi lozim bo'lgan xulosalar bilan asoslanishi hamda harbiy xizmatchi o'tmishi va hozirgi mavjudligini tushuntirish bilan cheklanib qolmasdan, uning xulqida kelajakda yuz berishi mumkin bo'lgan o'zgarishlarni ham bashorat qila olishi lozim. Ushbu jarayonda harbiy xizmatchi shaxs xususiyatlari, xatti-harakatlarining motivi, rivojlanishi va asosiysi nima uchun ba'zi harbiy xizmatchilar harbiy jamoaga , harbiy faoliyat jarayoniga osonlik bilan moslashishi, ba'zilarining esa atrofdagilar (xizmatdoshlar, boshliq va bo'ysinuvchilari) bilan o'zaro muloqotda qiyinchilikka uchrashi masalasini ochib berish muhim ahamiyat kasb etadi.

Har qanday , hattoki, normal faoliyat ham zo'riqishni keltirib chiqarishi mumkin va komandir buni nazardan qochirishi kerak emas. Bo'ysinuvchilarga zo'riqishning ta'siri kuchsizroq ta'sir qilishi yoki umuman bo'lmasligi uchun, komandir o'zini psixologik tayyorlashi lozim.

Harbiy xizmatni o'tash davomida stress holatini aniq o'lchov birligi mavjud emas. Harbiy xizmatchilar shaxsida stressni ifodalanishi muammosini tadqiq etish jarayonida, nafaqat uning namoyon bo'lishi balki, bunga sabab bo'luvchi ijtimoiy omillar mavjudligini inobatga olgan holda, har bir respondentning ijtimoiy –demografik ma'lumotlari ularning shaxsiy ishlari va maxsus tuzilgan so'rovnoma asosida o'rganildi. Bunda, harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-demografik ma'lumotlari, harbiy xizmat sharoiti, kasbiy faoliyatga munosabati, intizomliligi, harbiy jamoalardagi o'zaro munosabatlar, guruhiy me'yor va qadriyatlarga munosabatlari, shaxsiy baholash va qabul qilish, o'zaro bir-biriga fikr almashish munosabatlarining ularda stressni namoyon bo'lishi darajasiga ta'sirini aniqlash ko'zda tutiladi. Harbiy tadqiqotchilarning fikricha, yosh ko'rsatkichlari yondashuviga ko'ra armiyada inson hayot siklining asosiy uch davrdagi:

19-21 yosh- o'smirlik yoshi;

22-35 yosh –yetuklik yoshining birinchi davri;

36-60 yosh – yetuklik yoshining ikkinchi davridagi harbiy xizmatchilar faoliyat yuritishadi.

Harbiy xizmatchilarda kasbiy stressning vujudga kelishiga bir qancha sabablar mavjud quyida ularni ko'rib chiqamiz:

- harbiy xizmat shart-sharoitlariga ko'nikishda qiyinchiliklar sezish;
- taxqirlanish, xizmatdoshlari yoki boshliq tomonidan uning shaxsiyati daxl qilinishi, harbiy jamoalarda sog'lom ma'naviy-psixologik muhitning yo'qligi;
- davomli somatik kasallikni boshdan kechirish, jismoniy zaiflik, ruhiy kasalikka chalinish;
- sodir etgan jinoyatidan javobgarlikka tortilishdan hadiksirashi;
- harbiy jamoada egallab turgan ijtimoiy maqomi barham topishi, o'z jamoasidan surib chiqarilib, yakkalanib qolishi;
- yaqin kishisining o'limi;
- hayoti uchun muhim ahamiyat kasb etgan ishqiy munosabatlarning uzilishi, javobsiz qolgan sevgi, sevgan yori yoki turmush o'rtog'ining xiyonati, nikohning buzilishi va boshqa ko'rinishdagi oilaviy muammolar.

Bunday qat'iy tartib qoidalar ichida doimiy yashash xizmatchilarda kuchli charchoq, stress, depressiya holatlarini keltirib chiqarishi mumkin. Bu holatlarni oldini olish yoki psixokorreksiya ishlarini olib borish harbiy psixologlar tomonidan amalga oshiriladi va ularda yanada ko'proq ma'suliyat talab etiladi. Harbiy psixologlar tomonidan oylik yoki kunlik ish reja ishlab chiqilib, harbiy xizmatchilar bilan doimiy suhbatlar, treninglar olib borilishi kerak. Bunday holatlar oldi olinmasa yig'ilib-yig'ilib suitsidal holatlarga olib kelishi mumkin. Harbiy xizmatchilar uchun haftasiga bir marta ma'naviyat kuni, oyiga ikki marta konsert yoki tetrlarga oilaviy tashrif buyurishi va haftasiga bir marta miriqib hordiq olishi tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Сербякова Т.А. Психология стресса : Учебное пособие .-Новгород,2009
2. Военский труд : наука, искусство призвание /Лаптев Л .Г, доцент Маркитан Р.В : Совершенство,1998.- с.71
3. Boboyev X.Y “ Harbiy xizmatchilar shaxsida stressni namoyon bo'lishining ijtimoiy- psixologik xususiyatlari” Toshkent 2022.